

en elzen, die een bekorend en gevarieerd uitzicht aan het landschap schenken. In zulk een laag gelegen, met tal van slooten en greppels doorsneden deel van het zeer dichte loofbosch, grenzend aan akkerland, zat het groote van larixtakjes gebouwde en met groene berken- en elzentwijgjes belegde horst in een els, gelijk ook op de fraaie foto duidelijk te zien valt. Volgens den rentmeester-houtvester werd het oorspronkelijk door een kraai gebouwd en is in later jaren ook door een buizerd benut. Op 27 Juni — gelijk bekend, broedt de wespendif zeer laat in 't seizoen — bevatte het twee eieren; ongeveer in 't begin der 3e Juliweek waren er jongen. Eén ervan bleek een klein, achterlijk exemplaar te zijn, dat door den fotograaf geheel verkleumd werd aangetroffen en stellig te-gronde zou zijn gegaan, indien men het niet verder in gevangenschap opgekweekt had, gedurende welke het in den aanvang voortreffelijk gedijde, maar toch niet tot een volwassen vogel mocht opgroeien. Het dier is helaas plotseling en zonder herkenbare oorzaak gestorven. De andere werd uit het horst gestolen toen de pennen reeds door het dons staken, doch de dader kon worden opgespoord en de kleine gevangene deelde het lot van zijn nestgenoot; deze groeide echter wel tot een volwassen vogel op, maar korten tijd vóór zijn verzorger hem de vrijheid hergeven wilde, stierf ook dit ex. Het broedgeval van dezen wespendif heeft dus een weinig gunstig resultaat gehad, dat echter, naar ik mij vlei, geen invloed zal hebben op de terugkomst van het paar in 't aanstaande seizoen. Ik hoop daarvan t.z.t. in dit tijdschrift nader te kunnen berichten.

WAGENINGEN, October '32.

De raaptijd der kievitseieren [*Vanellus vanellus* (L.)],

DOOR

TSJEARD Gs. DE VRIES.

Een onderwerp, dat, in den laatsten tijd, weer heel wat gemoederen — en pennen — in beweging heeft gebracht.

Onder ons volk bestaat — gelukkig — een sterke strooming

om het dier in bescherming te nemen. Deze strooming dient — ook naar het oordeel van schrijver dezes — zooveel mogelijk te worden versterkt. Doch dan moet zij ook haar oorsprong vinden in een juist inzicht in de verhoudingen en toestanden in de natuur, zoodat zij niet leidt tot beschermingsmaatregelen, wanneer deze overbodig zijn en nog minder tot zulke, waarbij den mensch schade wordt berokkend, *z o n d e r d a t z i j h e t d i e r v o o r d e e l b r e n g e n*.

Tot deze laatste maatregelen behoort die om den raaptijd der kievitseieren te bekorten.

Zooals bekend mag worden verondersteld, mogen deze eieren thans tot en met 28 April worden gezocht en daarna nog gedurende twee dagen (dus tot en met den 30sten der genoemde maand of — zoo deze datum op een Zondag valt — tot en met 1 Mei) worden verhandeld en vervoerd.

Vroeger, vóór 1914, waren deze data resp. 30 April en 5 Mei. Die vijfdaagsche periode mag in het midden der vorige eeuw¹⁾, toen de vervoermiddelen nog vrij gebrekkig waren, reden van bestaan hebben gehad, in onzen tijd was zij onnoodig lang. De thans geldende tijdstippen voldoen aan redelijke eischen.

Nu is het wel begrijpelijk, dat niet ter zake kundige personen, wanneer zij des voorjaars in de marktberichten lezen, dat te Leeuwarden of Sneek²⁾, op één dag, eene hoeveelheid van soms 20.000 (ook nog wel meer) kievitseieren is aangevoerd, zich gaan afvragen of dat, op den duur, niet tot achteruitgang van den kievitstand moet voeren.

Hooren dezulken dan bovendien nog verhalen over vervroegden maaitijd, en de nadeelen van het gebruik van maaimachines, of lezen zij eene mededeeling van een listigen handelaar, die, om zijne prijzen te kunnen opvoeren, den volke kond doet, dat de aanvoer der eitjes geringer is dan anders; of wel blijft die aanvoer, door ongunstige water- en weerstoestanden, eens werkelijk beneden de normale, dan worden zij in hunne — verkeerde — meening gesterkt en ze verheffen hun stem in het koor, dat om bescherming van de arme, met algeheele uitroeiing bedreigde, kievit roept.

¹⁾ De vorige jachtwet, waarin deze materie toen geregeld was, dateert van 1857.

²⁾ Ook van Purmerend worden dikwijls de aanvoeren gepubliceerd, doch deze zijn, tegenover de Friesche, van weinig beteekenis.

Men meene echter niet, dat deze onheilsprofeten pas in den laatsten tijd zijn opgestaan. Integendeel. Ook te dezen opzichte is er „niets nieuws onder de zon”. Dergelijke voorspellingen zijn meer dan 350 jaar geleden reeds gedaan. Ik zal er twee, uitgesproken met eene tusschenruimte van bijna 3½ eeuw, citeeren:

Toen CASPAR DI ROBLES, stadhouder van den koning van Spanje, het — op 26 April 1575 — noodig oordeelde om den grietmannen¹⁾ te verzoeken, „de ordonnantie op het stuk van de jacht en het eierenzoeken” (uitgevaardigd door zijn voorgangers MAXIMILIAEN VAN EGMONDT, GRAVE TE BUREN, op 3 Januari 1542²⁾, en JOHAN VAN LIGNE, GRAVE TOT AREMBERG, op 3 April 1561³⁾, opnieuw te publiceeren, deed hij dit „om te verhoeden, dat 't Landt vant wilt ende andere eedel geïoegelt nyet geheel geblotet en zoude worden”⁴⁾.

Ruim 325 jaar later komt, in April 1907, in de „Leeuwarder Courant”, de profetie voor, „dat, als het zoo door gaat, deze schoone vogel, over 15 à 20 jaar, geheel verdwenen zal zijn.”

Dezen ongeluksprofeten ten spijt, zijn er, in de maand April van 1932, in Friesland, minstens 150.000 kievitseitjes verhandeld. Het totaal der gevonden eieren was natuurlijk nog aanmerkelijk hooger.

Desondanks tracht de heer G. WOLDA, ornitholoog bij den plantenziektkundigen dienst te Wageningen, in eene, in Mei jl. verschenen publicatie⁵⁾ de merkbare achteruitgang van de kievit aan te toonen.

Hij doet dit aan de hand van gegevens, hem verstrekt door de marktberichten der dagbladen over de jaren 1913—1930 en door den heer J. P. WIERSMA, landbouwkundige te Leeuwarden,

¹⁾ Burgemeesters der „grietenijen”, tot 1852 de naam der plattelandsgemeenten in Friesland.

²⁾ Groot Charterboek van Friesland, deel II, p. 838: „Geen Huys-, luyden hen en veruordenen eenyge entuogels, kievtyts of eenygerley andere „vogels eyeren te soecken ofte raepen op andere landen dan op huer eygen, „op ter verbuerte telcker reysen van drie karolus Guldens” (voor dien tijd een groot bedrag) „dairaff keyserlicke Mayesteyt” (Karel V) „den eenen, „ghy” (d.i. de grietman) „den anderen ende den Aenbrenger den derden „hebben sullen.”

³⁾ Ibidem, deel III, p. 535.

⁴⁾ Ibidem, deel III, p. 1011.

⁵⁾ Studies over vogels en hun omgeving, Verslagen en mededeelingen van den plantenziektkundigen dienst, No. 65.

die, van 1914—1930, nauwkeurig aantekening heeft gehouden van de aantallen eieren, die hij telken jare, tot en met 28 April, vond in een klein poldertje, in de buurt van Tietjerk, de „Louwsmeer”, op een oppervlakte van circa 25 bunder (grasland).

WOLDA meent daarin geslaagd te zijn, maar ik ben van eene tegengestelde meening.

Tot staving dezer meening zal ik niet diep ingaan op de poging van WOLDA, om uit de resultaten van enkele broedgevallen in een gedeelte der Geldersche Vallei bij Wageningen (een stukje laagveen-grasland ter grootte van 20 H.A.!!) conclusies te trekken, die kunnen gelden voor geheel Friesland, eene provincie, waarin (met uitzondering van de oude gronden van Zuid-Limburg) alle landschapsbeelden zijn vereenigd, die het overige deel van Nederland vertoont. (Duinen en stranden, schorren en slikken, zeedijken en steenglooingen, klei- en zandgrond, hoog- en laagveen, heiden, bosschen en zandverstuivingen, talloze meren, uitgeveende plassen, kanalen en slooten, wei- en bouwland en moerassen).

WOLDA zegt o.a., „den tegenzin der weidevogels tegen bemesten grond ondubbelzinnig te hebben vastgesteld”¹⁾, terwijl de kievit in Friesland juist bij voorkeur gaat nestelen in die terreinen, waarop pas grond- of stalmest is gebracht.

Ook zal ik niet veel zeggen van het feit, dat WOLDA (in de opgaven van den heer WIERMA²⁾) de data, waarop het eerste kievitseizoen in de Louwsmeer werd gevonden, herhaaldelijk verkeerd vermeldt. Hij geeft b.v. voor de jaren 1914—15—16—17—18—19—20 en 23 (dus in 8 van de 18 gevallen) daarvoor op resp.: 18, 28, 21, 22 en 16 Maart, 1 April, 18 en 19 Maart, dat is 5—2—10—14—9—5—2 en 5 dagen vóór de werkelijke eerste eivondst plaats had.

De conclusies, die hij uit deze — onjuiste — data trekt, ga ik dan ook maar stilzwijgend voorbij en wijd liever mijne aandacht aan de jaartotalen³⁾, die het fundament van zijn beweringen vormen.

Allereerst zij dan geconstateerd, dat in de marktberichten betreffende de, te Sneek en Leeuwarden, aangevoerde eieren, alléén die van de kievit worden genoemd en dat in die totalen

1) p. 41. 2) p. 43. 3) p. 35.

niet (zooals WOLDA meent¹⁾) ook de zoogenaamde bonte eieren, „dat zijn die van tureluur, scholekster en kempmaan”²⁾ zijn begrepen. In de opgaven van den heer WIERMA zijn de eieren dezer 4 weidevogels echter wel meegeteld.

Onder het totaal van 11451 eieren, in de jaren 1914—1930, in den Louwsmeerpolder gevonden, zijn n.l. 4369 z.g. „bonte” — en 7082 kievitseieren³⁾. De jaartotalen dezer laatste variëren dan ook lang niet zoo sterk als WOLDA aangeeft.

Zijn grafiek boet daardoor wel wat aan juistheid in.

Laat ons thans die marktcijfers eens wat nader bekijken. Zij zijn:

voor 1913	86.000	kievitseieren	voor 1922	40.000	kievitseieren
„ 1914	104.000	„	„ 1923	70.000	„
„ 1915	118.000	„	„ 1924	93.000	„
„ 1916	110.000	„	„ 1925	87.000	„
„ 1917	60.000	„	„ 1926	119.000	„
„ 1918	68.000	„	„ 1927	111.000	„
„ 1919	124.000	„	„ 1928	69.000	„
„ 1920	166.000	„	„ 1929	75.000	„
„ 1921	113.000	„	„ 1930	84.000	„

Reeds eene oppervlakkige beschouwing doet de vraag rijzen, hoe iemand, die eene reeks van 18 jaartotalen publiceert, waarvan het laatste (1930) slechts s c h i j n b a a r⁴⁾ 2000 blijft beneden het eerste (1913), terwijl 1927 even groot blijkt als 1916; 1926 1000 hooger is dan 1915 en 1928 evenveel boven 1918 uitgaat, in allen ernst kan concludeeren, dat de kievitstand merkbaar achteruitgaat.

¹⁾ P. 34.

²⁾ P. 34, noot. (WOLDA vergeet echter de voornaamste, n.l. de grutto).

³⁾ „Leeuwarder Courant” van 23 Januari 1932, 6e blad.

⁴⁾ „Schijnbaar”, want, terwijl tot voor eenige jaren, het vervoer naar de markten te Sneek en Leeuwarden, nog vrijwel geheel op Dinsdag, resp. Vrijdag, door vrachtkarren en beurtschepen plaats had, heeft thans ieder dorpje een dagelijkschen vrachtauto- of autobusdienst op deze plaatsen. En daar de inkoopsprijs der eieren meestal daalt, naarmate de sluitingsdatum nadert, geeft men er natuurlijk de voorkeur aan, de eieren dagelijks bij den handelaar aan huis af te leveren (i.p.v. ze — zooals vroeger — tweemaal per week ter markt te brengen). Dit verschijnsel brengt dus mede, dat — bij gelijke jaarproductie — de markt aanvoeren thans lager moeten zijn dan vroeger.

Gaan we nog verder terug dan 1913 (het eerste jaar, waarvoor WOLDA cijfers geeft) dan vinden we¹⁾, alléén voor de markten van Sneek en Leeuwarden²⁾.

voor 1903	68.725 kievitseieren ³⁾
„ 1904	144.800 „
„ 1905	61.700 „
„ 1907	66.582 „

En als we dan zien, dat in 1926 en '27 resp. 119.000 en 111.000 kievitseieren ter markt kwamen (niettegenstaande het op p. 115 in noot 4 beschreven, verbeterde vervoer) terwijl er in 1932 minstens 150.000 stuks verhandeld werden, dan is er, dunkt mij, van achteruitgang geen sprake.

De eenige conclusie, die, naar mijne meening, uit deze getallen kan worden getrokken, is, dat het aantal kievitseieren, dat jaarlijks, tot en met 28 April, in Friesland wordt gevonden, blijkbaar geheel beheerscht wordt door water- en weerstanden⁴⁾.

Natuurlijk doet, zoowel het zéér vervroegde maaïen als het meer en meer in gebruik komen van de maaimachine, onzen weidevogels schade, doch deze is bij lange na niet zoo groot als velen denken en vormt in elk geval geen factor, die tot teruggang van den kievitstand voert. Ware dit wel het geval, dan zouden andere soorten, die later broeden dan de kievit, nl. de grutto, tureluur, kemphaan en scholekster (de groote massa der twee laatstgenoemden species begint pas in Mei te leggen) daaronder nog in sterkere mate moeten lijden. En het is een onweerlegbaar feit⁵⁾, dat, over geheel Friesland genomen, kemphaan en tureluur minstens gelijk blijven en grutto en scholekster geleidelijk vooruitgaan.

Ik heb mij, tot dusver, geheel tot de vogels zelve bepaald

¹⁾ Volgens opgaven in de „Leeuwarder Courant”.

²⁾ De aanvoeren van Purmerend zijn dus in deze totalen niet begrepen (in die van WOLDA echter wel).

³⁾ Voor een zuivere vergelijking berekend tot en met 30 April (daar vóór 1914 de eieren tot en met 5 Mei mochten worden verhandeld).

⁴⁾ Deze waren, volgens mijne aantekeningen, vooral in 1904 en 1920 bijzonder gunstig, in 1905, 1917 en 1929 echter zéér ongunstig.

⁵⁾ N'en déplaie de beweringen van den heer H. RIJPMAN, waarop WOLDA zich beroept (p. 38).

en andere factoren (de sportieve en finantiëele) buiten beschouwing gelaten. Niet omdat die van weinig belang zijn. Integendeel! Geen vreemdeling kan ook maar vermoeden, wat de eierzoekeport voor den Fries beteekent¹⁾.

En wat het geldelijk voordeel betreft: mij dunkt, dat een bedrag van minstens f 22.500.—²⁾, in 4 weken tijds aan zuiver arbeidsloon betaald, vooral in deze tijden, toch wel van beteekenis moet worden geacht.

Ik behandel deze twee aangelegenheden echter „en passant” en in de laatste plaats, omdat ze m.i. van bijkomstigen aard zijn. Zou de kievitstand (of die van andere weidevogels) werkelijk door het eierenrapen tot en met 28 April worden benadeeld, dan zouden zij geen gewicht in de schaal mogen leggen en niet als argument tegen beschermingsmaatregelen mogen worden gebruikt.

Het is echter, naar mijne vaste overtuiging, v o l s t r e k t o n n o o d i g, dat, ten behoeve van den weidevogelstand, de raaptijd der eieren v o o r h e t t e g e n w o o r d i g e w o r d t v e r k o r t³⁾.

Hoe de toestanden zich zullen ontwikkelen, wanneer, over eenige jaren, het water van het IJsselmeer geheel zoet zal zijn geworden en door de, dan geschapen, mogelijkheid om zoet water in Frieslands boezem te brengen, in die provincie waar-schijnlijk geheel andere waterschapstoestanden kunnen ontstaan, zullen we moeten afwachten.

Mocht dan echter blijken⁴⁾, dat de stand der weidevogels

¹⁾ Ds. DE STOPPELAAR zegt dat zoo typeerend: „Van midden Maart „tot begin Mei is de kievit, voor den Fries van 5 tot 70 jaar, niet slechts „de keizer, koning of president, maar de alleenheerscher op de velden.”

²⁾ Berekend naar een gemiddelden prijs (door de handelaars betaald) van 15 cents per ei (een bedrag, dat aan den lagen kant is). Zelfs op den laatsten dag daalde, in de laatste jaren, de inkoopsprijs te Leeuwarden, zelden — en dan nog heel weinig — beneden een dubbeltje (al beweert de Ned. Ver. tot Bescherming van vogels, in haar request aan den Minister, van 12 Dec. 1931, „dat de zoekers, na 20 April, gewoonlijk niet meer dan 5 cents per ei ontvangen”).

³⁾ Wel is een scherp toezicht noodig, dat nà dien datum, de vogels met rust worden gelaten. Dit toezicht wordt echter in de streken, waar de eierzoekeers wonen, met meer succes door de bevolking zelve, dan door de veel te schaarsche en dikwijls geheel door andere werkzaamheden in beslag genomen, officiëele dienaren van den H. Hermandad uitgeoefend.

⁴⁾ Iets, wat ik echter niet geloof, ik verwacht eer het tegendeel.

daarvan schade ondervindt, dan kan men er óók van verzekerd zijn, dat ik tot de eersten zal behooren, die om beschermingsmaatregelen vragen.

AMSTERDAM, November 1932.

Eenige aantekeningen naar aanleiding van een 2e vondst van de „Aziatische goud- lijster”, *Turdus dauma aureus* Hol., in Nederland,

DOOR

Dr. C. G. B. TEN KATE.

Op 7 November j.l. werd mij door den heer G. BOSCH, conservator van het Friesch Natuurhistorisch Museum te Leeuwarden, een als „groote lijster, ♂”, ge-etiketteerde lijster toegezonden, met verzoek om nadere determinatie, daar aan de juistheid der voorloopige bepaling sterk werd getwijfeld.

Het voorwerp was in het bezit gekomen van den heer DE JONG, poelier te Leeuwarden en zou door een kat gegrepen zijn; het was zeer gehavend: de linker vleugel en vrijwel alle staartpennen ontbraken.

Bij raadpleging van het Practical Handbook bleek ons (den heer OP DE COUL, die toevallig juist ten mijnen huize vertoefde en mij) al spoedig, dat we hier zonder eenige twijfel te doen hadden met een voorwerp van *Turdus dauma*.

Zooals bekend, werd van den vorm *aureus* van deze species het eerste Nederlandsche exemplaar op 13 October 1931 te Scheveningen aangetroffen en door Dr. KOCH als zoodanig herkend (zie dit tijdschrift, 4, 1931, p. 65—66). Van deze in Oost-Siberië en Japan voorkomende vorm geeft het Practical Handbook voor het ♂ als vleugelmaat (gemeten aan 12 ex.)